

פרפראות בפרשה



לעילוי נשמת
הרב הפ"ץ בן אסתר זצ"ל

פרשת וירא

עלון פרפראות בפרשה וחיידושי תורה מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא ממפרשי ומדרשי חז"ל
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב
בפרשת וירא 147 פסוקים = טוב עין
טוב עין הוא לבך פ' נתן מלחמו לדל (משלי כב ט)
פ' מי שיש בידו שלשה דברים הללו, מתלמידיו של אברהם אבינו - עין טובה, ורוח נמוכה, ונפש שפלה. (אבות ה יט)

וירא אליו י-הוה באלוני ממרא והוא ישב פתח האהל פתח היום. (יח א) מלמד שנראה לו בשביל המילה. מילה בגימטריא פה (85), אין לך מי שיתן פתחון פה לפני הקב"ה אלא הנימולים. מ"ם יו"ד למ"ד ה"א בגימטריא ק"ף שנה, כנגד שנותיו של אברהם אבינו ע"ה עם ה"א שנתוסף בשמו, ולישראל מה פעל אל (במדבר כג כג) בזכות פעל בגימטריא ק"ץ. (190) בזכות אברהם פעל, מילה בא"ת ב"ש ימכ"ץ גימטריא קלל (160), זוכה המהולל להיות במחיצת מלאכי השרת שנאמר בהם (יחזקאל ז) ונצצים פעין נחשת קלל. המילה מכפרת כקרבן עולה, ולכן עלה בגימטריא כמילה (105), וכל האמור במילה נזכר בעולה, העלה קדש קדשים (זבחים נג ב) וישראל נקראו קדש קדשים, שהייתה בצפון קרי בה בצפון, שהוא צנוע, במקום שנקרא (שה"ש ז ב) חמוקי ירכיף, וקבול דמה בכלי שרת, כך המילה מקבל דמה בפיו שהוא כלי שרת, שבו משבח להקב"ה בצפון, הפה נקרא בית הסתרים, ודמה טעון שתי מתנות, מי שנולד לו בן נתן ממנו שתי מתנות א' למוהל וא' לבעל הברית, שהן ארבע, אב ואם ומוהל ובעל הברית, וטעונה הפשט זו פריעה ונתת זו המילה, וכליל לאשים, כולה לגבוה, כליל גימטריא המילה (90). כליל זו עטרה, כהנים לויים ישראלים לבדם ר"ת כליל. ואברהם היו יתיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גווי הארץ. (יח יח) בזכות המילה - יתיה לגוי גדול ועצום ס"ת מילה. (רבינו אפרים)

וירא אליו י-הוה - ולא אמר וירא י-הוה אל אברהם ולא הזכיר את שמו וגם היה לו להקדים את שם ה' אליו כדכתיב (יב ז) וירא י-הוה אל אברהם. הכוונה הוא שנתגלה אליו ה' היינו אותו ה' המיוחד אליו למדתו מדת החסד היינו י-הוה בניקוד סגול להיות טפה חסד מתגלה בפומא דברית כנודע, על כן מעת שנימול נתגלה אליו אותה י-הוה. והנה אברהם בעת המילה היה בן צ"ט שנים. סגול בגמטריא צ"ט (99) על כן ראה ג' אנשים ניצבים עליו כעין סגול, מיכאל מימין, גבריאל משמאל, רפאל באמצע. (אגרא דכלה) והנה שלשה בגמטריא אלו מיכאל גבריאל ורפאל. (701) (ילקוט האזובי, בעה"ט)

איתא במדרש אמר רבי לוי אחד נדמה לו בדמות סדקי ואחד נדמה לו בדמות נוטי ואחד בדמות ערבי. אמר אם רואה אני ששיכנה ממתנת עליהם אני יודע שהן בני אדם גדולים ואם אני רואה אותן חולקים כבוד אלו לאלו אני יודע שהן בני אדם מהוגנים וכיון שראה אותן חולקין כבוד אלו לאלו ידע שהן בני אדם מהוגנים. (מ"ר מח ט) והוא רמז על ג' חלקי העולם, שליש ימים שליש ששים שליש מדברות. הוא גם כן מרמז על ג' חלקי דברי תורה, תורה שבכתב שניתן במדבר, תורה שבעל פה שעיקר שורשה בארץ ישראל שהוא ישוב, ותורה שיתגלה על ידי מלך המשיח היא כנגד ימים. וגם מרמז על ג' חלקי דברי תורה, אברהם מידתו חסד דנפקא מחכמה והיינו כנגד תורה שבכתב ה' חומשי תורה שכנגדם במאמר יתה אור ה' פעמים אורה. ויצחק מדתו גבורה עלאה דנפקא מבינה, והיינו תורה שבעל פה מבין דבר תורה דבר, ויעקב מידת דעת פנימיות מכל'ע והוא נגד תורה שבעל פה שיתגלה לעתיד על ידי משיח שהם שורש תורה שבעל פה מבויעי דחכמתא לתתא. (פרי צדיק)

ישב פתח האהל בגמטריא להכניס את האורחים. (847 עם הכולל). פתח האהל ר"ת פה בגימטריא מילה, להורות כי הנימול יש לו פה נגד מידת הדין לנצחה, וזהו פתח היום, חום הרבה המורה על מידת הדין ואש של גיהנם. פתח היום בגמטריא הוי גיהנם (129) לומר כי עתיד אברהם לישוב בפתחה של גיהנם ואין מניח להכנס כל הנימול ושמר על הברית רק מעלהו מיד. (פענח רזא) וכדאיתא במדרש - א"ר לוי לעתיד לבא אברהם יושב על פתח גיהנם ואינו מניח אדם מהול מישאל לירד לתוכו, ואותן שחטאו יותר מדאי מהו עושה להם, מעביר את הערלה מעל גבי תינוקות שמתו עד שלא מלו ונותנה עליהם ומורידן לגיהנם, ה"ד (תהלים נה כא) שלח ידיו בשלמיו חלל ברייתו. פתח היום, לכשיבא אותו היום שכתוב בו (מלאכי ג') פי הנה היום בא בטר פתגור. (מ"ר פרשה מח ז) פרש"י - יום זה לשון שמש הוא שכך אמרו חכמים אין גיהנם לעתיד לבא אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה ורשעים נדונים בה וצדיקים מתרפאין בה וזהו שנאמר (מלאכי ג יט) ונתתה לכם יראי שמי שמש צדקה וימרא בכנפיך וגו' שרש וענף ברא וברא.

איתא (שבת ט ב) ומאימתי התחלת אכילה? - רב אמר: משיטול דניו. ורבי חנינא אמר: משיטיר תגורו. ולא פליגי: הא לן, נהא להו. שבבבל היו נוהגים לתגור עצמם בחזקה, והתחלת האכילה היא כשמטיר את תגורתו. ואקקה פת לקם (יח ה) ר"ת למפרע: התר תגורה קודם אכילה ואוכל. דבר אחר: ואקקה פת לקם וסעדו ללכם ר"ת בגימטריא עולה כמנין המוציא (152). מכאן ראה למה שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות מו.) בעל הבית בוצע. (ילקוט האזובי)

פת בגימטריא תלמוד (480). א"ר יצחק בתורה ובנביאים ובכתובים מצינו דהדא פיתא מזוניתא דליבא. (ב"ר מח יא)
איתא במדרש (ילקוט"ש בראשית יח ט) אברהם היה מקבל עוברים ושבים. משהיו אוכלין ושותין הוה אמר להו: ברוך! אמרו ליה: מה נימא? אמר: ברוך אל עליון שאכלנו משלו. אם קבל עליו וברך, הוה אכיל ושתי ואזיל; ואם לאו, הוה אמר ליה: הב מה דעלך, והוה אמר ליה: מה אית לך עלי? אמר ליה: חד קשיטה דחמר בעשרה פולרין, וחדא ליטרא דקופר בעשרה פולרין, וחד עיגול דפיתא בעשרה פולרין. מאן יהב לך קופר במדברא? מאן יהב לך פיתא במדברא? מאן יהב לך עיגולא במדברא? מן דהוה חמי ההיא עקתא דהוה עקי ליה הוה אמר: ברוך אל עליון שאכלנו משלו; הוי מתחילה צדקה ולבסוף משפט.

כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו ואת אחרינו ושמרו דרך י-הוה לעשות צדקה ומשפט למען הביא י-הוה על אברהם את אשר דבר עליו. (יח ט)
ידעתיו בגימטריא נאמן הוא בייסורין (501 עם הכולל), שנאמר (נחמיה ט ח) ומצאת את לבבו נאמן לפניך. אשר יצוה את בניו ס"ת תורה, אשר יצוה בגימטריא ברית (612). אשר יצוה בגמטריא תלמידי חכמים (612), רמז שבניו יהיו תלמידי חכמים בעלי תורה. למען הביא בגמטריא י"ח, כי י"ח אמירות אמר לו עד כאן, כנגדן י"ח אמירתך בתמניא אפי (תהלים קיט), וכן במשלי י"ח אמירות, י"ח פסוקים מן נפרד י-הוה בענין עד לא תקמד (בפרשת יתרו) (הרוקח)

פי ברה אברכה ותרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים ונחול אשר על שפת הים וירש זרעך את שער איביו. (כב ז) מצינו לפעמים שמדמה את ישראל לכוכבים, ולפעמים לחול אשר על שפת הים, ולפעמים לעפר. כי בזמן השלוה וההצלחה הוא ממשילם לכוכבים לשון גדולה, ובזמן שהאומות קמים על ישראל לכיבושם ולא יוכלו להם, כמו הגלים המתנשאים כאילו רצו לשטוף את כל העולם ומיז כאשר יגיעו אל החול הם נשברים, כך באומות. ובזמן השפלות כי בזמן שיהיו כעפר לדוש בדיוטה תחתונה, משם יעלו משפל מצבם ויפרצו לכל רוח. (כלי יקר) והנה ראשי תיבות של שני המינים הללו בברכה הנזכרת הינם כח, שהוא כוכבים חול. ובוה יובן רמז הכתוב (דברים ח יח) וזכרת את י-הוה א-להיך פי הוא הנתן לך פת לעשות חיל, שנתן לך שתי ברכות אלו של 'כוכבים' ושל 'חול' כדי לעשות בזה חיל, וצריך אתה לזכור חסד זה תמיד. (מלאך הברית) אברהם אבינו נהג כדון המוכא בגמרא (ברכות מו.) בעל הבית בוצע ואורח מברך. וכדאיתא בשו"ע (או"ח קסז יד) ואם יש עמהם בעל הבית הוא בוצע, ואפילו אם האורח גדול. (עץ הדעת טוב)

ויפילגשו ושמה ראויה ותלך גם הוא את טבה ואת גחם ואת מחש ואת מעכה. (כב כד) כתב המלבי"ם - גם מלכה לא נפקדה בבנים ונפקדה לעת זקנותה בזכות אברהם, ונודע לאברהם שיוכל לקחת אישה לבנו ממשפחתו, ועיקר הסיפור בשביל רבקה ואגב יודיע משפחתה, ושנולד לנחור י"ב בנים, כמו שנולדו ליעקב שמונה בני גבירה וד' בני פילגשים, בענין שגם משפחת אברהם נבחרו בנותו. **האם מעכה זה בן או בת?** הספורנו כתב - והגיד המגיד שגם פילגשו ילדה את מעכה שהיתה כמו כן ראויה לבנו אם לא יבחר ברבקה ולא יצטרך לזרע כנען. **משמע שהיא בת.** מפרשים אחרים סבורים ש"מעכה" הוא בן. כתב הרבי מליובאוויטש זצ"ל כי יש עדיפות לפירוש זה, בהיותו מתאים להשוואה שעורכים חז"ל בין 12 הבנים של נחור לבין 12 השבטים בניו של יעקב אבינו. מהשוואה זו עולה כי כל ה-12 הם בנים. (ליקוטי שיחות חלק ל) ואכן, השם "מעכה" נפוץ יותר (בתנ"ך) בקרב נשים, הוא מופיע לעתים גם ביחס לגברים, מסתבר שזה אחד מהשמות שמתאימים לשני המינים. (ושם אהוהו מעכה, וגם מעכה אם אסא המלך, ואת מלך מעכה ועוד). **למה זכה מעכה להיות זה שבו נחתמת הפרשה?** כתיב (משלי כא יד) **מתן בסתר יכפה אף.** מתנת עניים כופה האף ר"ת **מעכה.** (ספר הגור) **ואת מעכה ר"ת** וידוי אחר תשובה מגעת עד כסא הכבוד ואמרו חז"ל (יומא פג) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר (הושע יד ב) **שובה ישראל עד י-הנה א-להיך** (מכון שם עולם). **פרשה זו נקראת גם בראש השנה - מעכה ר"ת מלך על כל הארץ.** (מנחה בלולה)

שאלות

- א. ויבאו אל המקום אשר אמר לו ה-להים ויבן שם אברהם את המזבח ויערף את העצים ויעקד את יצחק בנו וישם אתו על המזבח ממעל לעצים. (כב ט) על מי נאמר שבשעת העקידה טרד הקב"ה את השטן עליו כדי שלא יקטרג על אברהם ויצחק ע"ה.
 - ב. ראה בהפטרטה שכאשר אדם מתפלל את תפילתו יכלול את עצמו בין הרבים.
 - ג. ויאמר לה מה לך הגר אל תיראי כי שמע א-להים אל קול הנער באשר הוא שם. (כא יז) פרש"י - מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים עליו, והיא קודמת להתקבל. וביאר השפתי חכמים - הלא גם אמו בכתה ומדוע שמע אלוקים לקול הנער, אלא מכאן שתפלת חולה יפה מתפלת אחרים. לכאורה קשה מהא דאמרו חז"ל (ברכות ה ב) אין חבוש מתיר את עצמו מבית האסורים.
 - ד. ויאמר אברהם אל שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמה סלת לוישי ועשי עגות. (יח י) מה הטעם דאמר קמה סלת, והם שני מינים שונים. ה. הלא הוא אמר לי אהתי הוא והיא גם הוא אמרה אחי הוא בתם לברי ובנקיו פפי עשיתי זאת. (כ ה) לכאורה והיא גם הוא הינו כפל לשון. הול"ל גם הוא אמרה אחי הוא.
 - ו. ראה בפרשה שאין היצר הרע שולט במלאכים.
 - ז. ראה בפרשה שמלאכי השרת אינם יודעים מחשבות שבלב האדם.
 - ח. ויתמהמה ויחזקו האנשים בידו וביד אשתו וביד שתי בנותיו בחמלת י-הנה עליו ויצאהו וינחהו מחוץ לעיר. (יט טז) מה הטעם דכתיב בידו וביד אשתו וביד שתי בנותיו. הול"ל ויחזקו האנשים בידו ובאשתו ובשתי בנותיו.
 - ט. ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך אל ארץ המדינה (כב ב) פרש"י - אמר לו שני בנים יש לי אמר לו את יחידך אמר לו זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו אמר לו **אשר אהבת** אמר לו שניהם אני אוהב אמר לו **את יצחק.** כיצד אהב אברהם את ישמעאל והכתיב (כא יד) **ויקח לקח וחתמת מים** פרש"י - ולא כסף וזהב? לפי שהיה שונאו על שיצא לתרבות רעה. וכן בפסוק (כא ט) ונרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק. פרש"י - לשון עבודה זרה ד"א לשון גלוי עריות ד"א לשון רציחה. וכן אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קלט) **הלא משנאיה י-הנה אשנא.** וכמו השתר עליה ונאיצו המלאכים בלוט לאמר קום קח את אשתך ואת שתי בנותיך הנמצאות פן תספה בעון העיר. (יט טז) מה המרחק מסדום לצוער, והוא כנגד המרחק משיעלה עמוד השחר עד נין החמה.
 - י. ויאמר הנה האש והעצים ואיה השא לעלה. (כב ז) מה הטעם שלא הזכיר יצחק לאביו את המאכלת. מה הטעם שבית דין של מטה מענישים ל"ט מלקות (ארבעים חסר אחת) ובין דין של מעלה מענישים את המלאכים ששגו בששים מלקות של אש. כדאיתא (הגיגה טו). אפקוה למיטטרון ומחיוה שיתין פולסי דנורא. וכן (בב"מ פ ב) אמרי ברקיעא: מאן גלי רזנא בעלמא? אמרי: אליהו. אתיהו לאליהו מחיוה שתיין פולסי דנורא. אתא אידמי להו דנורא דנורא. על בינייהו וטרדיניהו.
 - יא. וישלח אברהם את דוד ויקח את המאכלת לשחט את בנו. (ככ י) מספר הבדיקות אותם צריך לעשות בסכין לפני השחיטה אותם אברהם אבינו ע"ה. ויעש להם משתה ומצות אפה ויאכלו. (ג ט) פרש"י - פסח היה. מה הטעם שהקדים השתיה לאכילה.
 - יב. ויאמר אברהם אל נערי שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד פה ונשמתנו ונשובה אליכם. (כב ה) דרשו חז"ל עם הדומה לחמור. מה הטעם שלא לקח את אליעזר איתו והלא היה אליעזר צדיק. דכתיב (טו ב) וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר. נוטריקון: "דולה ומשקה" מתורת רבו לאחרים (יומא כ"ח ע"ב) וכתיב (יד יד) וירק את חניכיו לילדי ביתו שמנה עשר ושלש מאות. פרש"י - "חניכו" כתיב, זה אליעזר שחנכו למצות. רבותינו אמרו: אליעזר לבדו היה, והוא מנין גימטריא של שמו.
 - יג. באיזה גיל היה יצחק אבינו ע"ה בעת העקידה.
 - יד. ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך (יח י) מה הטעם דאצל אלישע כתיב (מ"ב ד טז) ויאמר למועד הנה כעת חיה אתי [את] חבכת בן. ולא כתיב שוב אשוב.
 - יז. ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו. (כא ה) מה הטעם דכתיב מאת שנה ולא כתיב מאה שנה.
 - יח. ויאמר מהרי שלש סאים קמה סלת לוישי ועשי עגות. (יח י) איתא במדרש (ב"ר מה יב) שהיו שלש סאים לכל אחד. לכאורה לשם מה היה צריך כל כך הרבה פת לג' אנשים.
 - יט. מספר השנים שהיתה סדום קיימת עד שנמלאה סאתה.
 - ס. ויתמהמה ויחזקו האנשים בידו וביד אשתו וביד שתי בנותיו בחמלת י-הנה עליו. (יט טז) לשם מה היו צריכים לאהוהו בידם? המלאכים מתוארים כאנשים והם אווזים בידה של אשתו והוא רחוק מן הצניעות. וכ"כ רבינו יונה - ואסור ליגע באשת איש בידיה ובפניה או בכל אחד מאיבריה מן התורה. ועיה היום ונעבר אלישע אל שונם ואל שם אשה גדולה ומתקן בו לאכל לקח ויהי מדי עברו יסר שמה לאכל לקח. (מלכים ב ד ח) מי היה בנה של אבישג השונמית, אמו היא אחותה של האישה השונמית שאירחה את הנביא אלישע בביתה.
 - ע. ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך וחיה ואם אינך משיב דע פי מות תמות אתה וכל אשר לך. (כ ז) מה הטעם דכתיב מות תמות בכפל לשון.
 - פ. ויאמרו האנשים אל לוט עד מי לך פה חתן ובניך ובנותיך וכל אשר לך בעיר הוצא מן המקום. (יט יב) מנין הפסוקים במגילת רות והקשר לבועז, מה הטעם שהקדימו את חתן לבניו ובנותיו.
 - צ. ויהפך את הערים האל ואת כל הפכר ואת כל יושבי הערים וצמת האדמה. (יט כה) מכאן משמע שהפרכת סדום היתה לפני מיתת שרה. לכאורה קשה מהגמרא (סנהדרין קט ב) שאליעזר עבד אברהם הזדמן לסדום אמרו לו בוא ושכב על המיטה אמר להם נדר נדרתי מיום שמתה גבירתי איני שוכב על המיטה. משמע שמיתת שרה קדמה להפרכת סדום.
 - ק. פי משחיתים אנהו את המקום הנה (יט יג) מספר השנים שנדחו המלאכים ממחיצתם לפי שגילו מסתריו של הקב"ה. והיה להם לומר פי משחית י-הנה.
 - ר. ויבא א-להים אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנה מת על האשה אשר לקחת והוא בעלת בעל. (כ ג) מה הטעם שהתרה הקב"ה באבימלך וגבי פרעה לא התרה ומיד הכהו.
 - ר. ואל הפקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל הנער וימחר לעשות אתו. (יח יז) מנין השנים משנולד אברהם ע"ה עד שירד יעקב אבינו ע"ה מצרימה.
 - ש. וקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ. (יח ד) פרש"י - פסבור שהם ערביים שמשפתים לאבק רגליהם, והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו. לכאורה כיצד אברהם אבינו לא הבין שהם מלאכים, שהרי ידוע שלמלאך שהוא ישות רוחנית אין צל, וא"כ היה יכול לשים לב שלא היה להם צל. באיזה שעה המלאכים הגיעו לאברהם אבינו ע"ה.
 - ת. וקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ. (יח ד) פרש"י - תחת האילן. וכן תרגום אונקלוס ואסתמיכו תחת אילנא. איתא בחז"ל שהיה זה בסוכות (תוס' ראש השנה יא א) כיון שקיים אברהם אבינו את כל התורה כולה כיצד קיים מצות סוכה תחת האילן ומחובר פסול לסוכה.

